

Äidinkieli, ensikieli, oma kieli

Julkaistu 30. syyskuuta 2010. Kirjoittanut Mia Halonen.

Kun Suomessa puhutaan muista kuin suomen-, ruotsin- saamen- tai romanikielisistä, kuulee usein termin *ei-äidinkielenen* tai vieraskielinen Tällaisia ihmisiä ei ole olemassakaan: jokaisella ihmisellä on äidinkieli. Valtaosa maailman ihmisistä on vieläpä kaksi- tai monikielisiä; yksikielinen ihminen on poikkeus, vaikka emme monesti tulekaan tätä ajatelleeksi.

Välillä käydään keskustelua siitä, miksi tuota *äidinkieltä* pitäisi nimittää. Sen rinnalla käytetään esimerkiksi termiä *ensikieli*, jota pidetään neutraalimpana muun muassa siksi, että kaikissa maailman kielissä tätä ensimmäistä kieltä ei suinkaan kutsuta äidinkieleksi, kuten useissa länsieurooppalaisissa kielissä kulttuurivaihdon myötä on alettu tehdä.

Nimi voi tuntua oudolta myös siitä syystä, että äiti ei aina suinkaan ole se, joka tuon kielen opettaa, tai äiti ei puhu lapselleen omaa äidinkieltään vaan jotain toista kieltä. Näin on käynyt esimerkiksi useissa alun perin suomenkielisissä siirtolaisperheissä, ja näin käy jatkuvasti siirtolaisperheissä ympäri maailman eri syistä. Kieli voi olla esimerkiksi poliittisesti vaarallinen: se voi paljastaa kuuluminen epäsuosittuun tai vainottuun vähemmistöön. Monet maahanmuuttajien lapset käyttävät äidinkielestään nimeä *oma kieli* tai *meidän kieli*.

Äidinkielen määrittely voi olla hankalaa, koska siinä voidaan käyttää ainakin neljää kriteeriä: ihmisen alkuperää eli sitä, mistä hän tai hänen vanhempansa ovat *kotoisin*, kielen käytön laajuutta eli sitä, mitä kieltä ihminen *käyttää eniten*, kielitaitoa eli sitä, minkä kielen ihminen *osaa parhaiten*, ja lopulta sitä, mihin kieleen ihminen *samaistuu vahvimmin* – osasi hän kieltä sitten hyvin tai ei lainkaan.

Joskus kuulee pelkoja lapsen kaksikieliseksi kasvamisesta: tuleeko hänestä puolikielinen, kehittykö hän samalla tavalla kuin muut, kiusataanko häntä? Tutkimusten valossa mikään ei tue näitä pelkoja. Aivan kielen oppimisen alkuvaiheessa lapsi voi edetä vähän hitaammin, mutta saa muut nopeasti kiinni. Lopulta kaksi- tai monikielisen lapsen kognitiivisetkin kyvyt yleensä ylittävät ikätoverinsa. Useampi kieli avaa myös useampia kulmia ajatella asioita. Nykymaailmassa monikielisyys on myös sosiaalinen voimavara, jota useammin kadehditaan kuin arvostellaan.

Äidinkielen ja monikielisyyden äärellä on hyvä myös huomata, että kukaan meistä ei ole yksikielinen. Yksinomaan suomea käyttävä ihminen osaa kielestään monta eri muotoa: muodollisemman, jolla ehkä asioi vaikkapa lääkärissä, kotoisen murteen värittämän kielensä, jota puhuu kotioiloissa – ja monta muotoa näiden väliltä. By the way, käytämme usein huomaamattammekin eri kielten ilmauksia; kielet ja kielimuodot ovat meille varanto, josta voimme ammentaa ilmaisuvoimaa.